

LONDA

2021

Ripoti ya Ghana Haki za Dijitali na Ujumuishaji

LONDA

RIPOTI YA GHANA HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAJI 2021

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

Imechapishwa na Paradigm Initiative

374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria

Email: media@paradigmhq.org

www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa mnamo Mei 2022

Ripoti iliyotolewa na Michael Gyan Nyarko

Timu ya Uhariri: 'Gbenga Sesan, Kathleen Ndong'mo, Hlengiwe Dube, Margaret Nyambura

Ndung'u, Mawaki Chango, Nnenna Paul-Ugochukwu and Thobekile Matimbe.

Ukurasa wa jalada uliofanywa na Kenneth Oyenyi

Iliyoundwa na Luce Concepts

Picha na Pexels

This publication may be reproduced for non-commercial use in any form provided due credit is given to the publishers, and the work is presented without any distortion.

Copyright © 2022 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

JEDWALI LA YALIYOMO

01

UFUPISHO

03

UTANGULIZI

04

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA
NA KIMATAIFA

06

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI
MNAMO 2021

07

UPATIKANAJI WA TAARIFA

08

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI, KUPENYA KWA
MTANDAO NA KUTOKUWEPO USAWA WA KIJINSIA

09

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA NCHI

10

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

LONDA

RIPOTI YA GHANA HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAJI 2021

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

UFUPISHO

Nafasi ya haki za kidijitali nchini Ghana imeongezeka zaidi ya miongo miwili iliyopita kwa kuongezeka kwa usajili wa simu za mkononi na takriban nusu ya watu wanapata Intaneti. Hii imetokana na kuongezeka kwa miundombinu na mfumo wa ikolojia wa Akili Bandia (AI) unaokua, ambao ulifikia kilele kwa Google kuanzisha maabara yake ya kwanza ya Akili Bandia, barani Afrika nchini Ghana mnamo 2019. Ingawa maendeleo haya yanapaswa kusherehekewa, takwimu zinaonyesha kuwa kunaendelea kuwa na ushiriki usio sawa wa wanawake katika sekta hizi na hasa kuhusu wafanyakazi wakuu katika sekta ya Akili Bandia, hasa katika sayansi ya data.

Ukuaji wa nafasi ya kidijitali nchini Ghana unakuja kwa msingi wa mfumo wa sheria huria ambao unatekeleza kwa kiasi kikubwa wajibu wa haki za binadamu wa kimataifa na kikanda. Mabadiliko ya hivi majuzi ya sheria ni pamoja na kuanza kutumika kwa Sheria ya Usalama Mtandaoni ambayo miongoni mwa nyinginezo inaharamisha ponografia ya watoto mtandaoni na unyanyasaji wa watoto mtandaoni kwa ujumla na ulinzi wa washirika, wengi wao wakiwa wanawake, dhidi ya *'ponografia ya kulipiza kisasi'*. Sheria, hata hivyo, ina vifungu ambavyo vinaweza kutumika kwa ufuatiliaji wa watu wengi au unaolengwa na uangalizi mdogo sana.

Muundo mwingine wa sheria wa hivi karibuni, wa Sheria ya Haki ya Kupata Habari, unaonekana kugonga mwamba katika utekelezaji wake, kutokana na viongozi wa serikali kutokubali kupata taarifa na kusababisha makabiliano na asasi mbalimbali za kiraia, ikiwa ni pamoja na kufunguliwa kesi mahakamani. Kuzinduliwa kwa Tume ya Haki ya Kupata

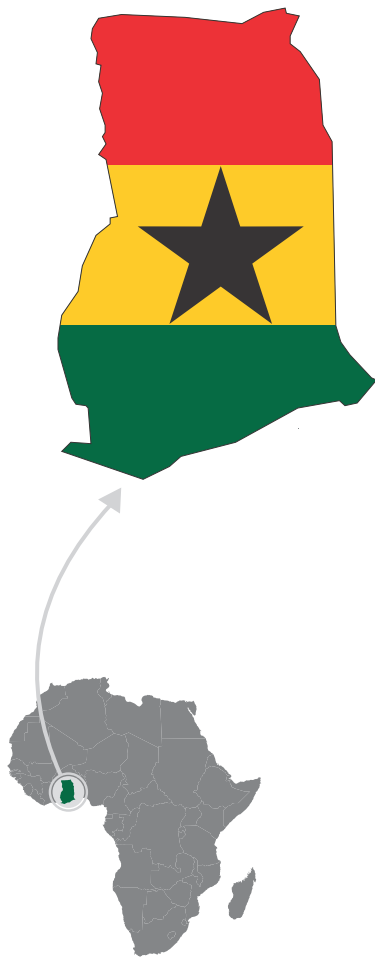
Habari, ambayo imeanza kuviwekea vikwazo vyombo vya serikali vinavyokaidi, kunadhihirisha kuwa nguvu muhimu katika kuhakikisha kunakuwepo na utawala wazi na uwajibikaji.

Mwaka wa mapitio pia ulishuhudia kupungua kwa wasiwasi kwa uhuru wa kujieleza mtandaoni, huku ripoti kadhaa za watumiaji wa mitandao ya kijamii wakilengwa na mashirika ya usalama ya serikali kupitia matumizi ya sheria za utulivu wa umma. Zaidi ya hayo, serikali ya Ghana inahitaji kupitisha hatua zilizolengwa zaidi ili kuhakikisha usawa wa kijinsia katika nafasi ya haki za kidijitali. Kuhakikisha usawa wa kijinsia katika sekta zote za maisha ya umma na ya kibinafsi ni mojawapo ya wajibu wa msingi ambao serikali inao kwa mujibu wa wajibu wake wa kimataifa, kikanda na kikatiba.

Pia hatua zinapaswa kuchukuliwa ili kuhakikisha kwamba faida zinazoweza kupatikana katika Sheria ya Haki ya Kupata Habari hazipotei kupitia mienendo ya mashirika ya serikali ambayo yanaendelea kushikilia usiri rasmi, badala ya utawala wa wazi, utangazaji wa haraka na utangazaji wa haraka wa habari unapoombwa. Maafisa habari ndani ya idara na wakala mbalimbali za serikali wanahitaji kufundishwa kuelewa wajibu wao chini ya sheria, ili kuhakikisha utekelezaji wa Sheria hiyo kwa ufanisi. Serikali pia inatakiwa kuchukua hatua za kufuta sheria za utulivu wa umma ambazo zinatumiwa na vyombo vya usalama vya serikali kukandamiza uhuru wa kujieleza, ikiwa ni pamoja na uhuru wa kujieleza mtandaoni.

***Hatimaye, wadau wanapaswa kuzingatia kwa makini
utekelezaji wa masharti ya sheria ya Usalama Mtandaoni
inayoruhusu kuingilia mawasiliano ya kibinafsi, ili kuhakikisha
kuwa ulinzi mkali wa kiutendaji unapitishwa ili kuzuia
uwezekano wa matumizi ya sheria kwa ufuatiliaji
unaolengwa au wa watu wengi.***

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAJI YA NCHI YA GHANA

Tangu kurejea kwake katika utawala wa kidemokrasia mwaka wa 1993, baada ya udikteta wa kijeshi wa mfululizo kati ya 1966 na 1992, Ghana mara nyingi imeangaziwa kama demokrasia ya mfano kwa sababu ya sheria na sera za uhuru na mabadiliko ya amani ya serikali kupitia chaguzi za mara kwa mara za huru na za haki.¹ Kama nchi ya pili yenye idadi kubwa ya watu na ya pili kwa uchumi mkubwa katika Afrika Magharibi, Ghana ina jukumu muhimu katika masuala ya kijamii na kisiasa pamoja na masuala ya kiuchumi ya eneo hilo. Ghana imeorodheshwa mara kwa mara miongoni mwa tatu bora barani Afrika linapokuja suala la uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari.²

81.1%
PUBLIC DEBT OF
GHANA GDP

Kabla ya mashambulizi ya janga la UVIKO-19, uchumi wa Ghana ulikuwa unakua kwa 7% kwa wastani kwa mwaka lakini janga hilo lilisababisha kudorora kwa uchumi ambao umeleta shida kwa kaya, na kuongezeka kidogo kwa umaskini kutoka 25% mwaka 2019 hadi 25.5% mwaka 2020.³ Katika miaka ya hivi karibuni, deni la umma la Ghana limeongezeka kwa kiasi kikubwa kutokana na ukopaji kupita kiasi, huku deni hilo likikadiriwa kuwa 81.1% ya Pato la Taifa ambalo linaiweka Ghana katika hatari kubwa ya dhiki ya deni.⁴

1. See MG Nyarko 'Digital rights and inclusion in Ghana – 2020; see also Anyway Sithole 'Ghana: A beacon of hope in Africa' (2012) 18 Policy and Practice Brief <https://www.files.ethz.ch/isn/154807/ACCORD-policy-practice-brief-18.pdf> (accessed 26 February 2022).

2. <https://www.worldbank.org/en/country/ghana/overview#1>(accessed 26 February 2022).

3. As above.

4. As above.

UZINGATIAJI MIFUMO YA KIKANDA NA KIMATAIFA

Ghana ni mwanachama wa Umoja wa Mataifa (UN) na mwanachama mwanzilishi wa Umoja wa Umoja wa Afrika (OAU) na Umoja wa Afrika (AU). Tangu uhuru wake, Ghana imeidhinisha sheria nyingi za msingi za haki za binadamu za Umoja wa Mataifa, ikiwa ni pamoja na

- Mkataba wa Kimataifa wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi wa Rangi, ambao uliidhinishwa mwaka 1966;
- Mkataba wa Kutokomeza Aina Zote za Ubaguzi Dhidi ya Wanawake, ulioidhinishwa mwaka 1986;
- Mkataba wa Haki za Mtoto, ulioidhinishwa mwaka 1990 na
- Itifaki yake ya Hiari ya ushiriki wa watoto katika vita vya kutumia silaha, ambayo iliidhinishwa mwaka 2014.⁵

Katika mwaka wa 2000, Ghana iliridhia Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa, Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiuchumi, Kijamii na Kiutamaduni, Mkataba Dhidi ya Mateso na Unyanyasaji Mengine wa Kikatili na Udhalilishaji na Mkataba wa Kimataifa wa Ulinzi wa Haki za Wafanyakazi Wote Wahamiaji. na washiriki wa familia zao.⁶ Mikataba mingine ya haki za binadamu ya Umoja wa Mataifa iliyoidhinishwa na Ghana ni

pamoja na Mkataba wa Haki za Watu wenye Ulemavu, ambao uliidhinishwa mwaka 2012, na Itifaki ya Hiari ya Mkataba wa Kupinga Utesaji, ulioidhinishwa mwaka 2016.⁷

Katika ngazi ya Umoja wa Afrika, Ghana iliridhia Mkataba wa OAU unaosimamia Masuala Maalum ya Matatizo ya Wakimbizi Barani Afrika mwaka 1983,⁸ Mkataba wa Kiafrika wa Haki za Binadamu na Watu wa 1989,⁹ Mkataba wa Kiafrika wa Haki na Ustawi wa Mtoto wa 2005¹⁰ na Mkataba wa Afrika wa Demokrasia, Uchaguzi na Utawala wa mwaka 2010.¹¹ Ghana pia iliridhia Itifaki ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Wanawake katika Afrika (Itifaki ya Maputo) mwaka 2007.¹² Itifaki ya Mkataba wa Afrika kuhusu kuanzishwa kwa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu mwaka 2005,¹³ na Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulinzi wa Data ya Kibinafsi (Mkataba wa Malabo) mwaka wa 2019.

Kwa kuwa ni nchi yenye uwili, uidhinishaji wa hati hizi za haki za binadamu haufanyi zitumike moja kwa moja katika ngazi ya kitaifa. Kwa hiyo, serikali ya Ghana ina wajibu wa kutunga sheria na sera za ndani ili kutekeleza wajibu wao chini ya mikataba hii. Ingawa sheria na sera mbalimbali zimetungwa

5. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=67&Lang=EN (accessed 27 February 2022).

6. As above.

7. As above.

8. <https://au.int/sites/default/files/treaties/36400-sl-OAU%20Convention%20Governing%20the%20Specific%20Aspects%20of%20Refugee%20Problems%20in%20Africa.pdf> (accessed 26 February 2022).

9. https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf (accessed 26 February 2022).

10. <https://au.int/sites/default/files/treaties/36804-sl-AFRICAN%20CHARTER%20ON%20THE%20RIGHTS%20AND%20WELFARE%20OF%20THE%20CHILD.pdf> (accessed 26 February 2022).

11. <https://au.int/sites/default/files/treaties/36384-sl-AFRICAN%20CHARTER%20ON%20DEMOCRACY%20AND%20ELECTIONS%20AND%20GOVERNANCE.PDF> (accessed 26 February 2022).

12. <https://au.int/sites/default/files/treaties/37077-sl-PROTOCOL%20TO%20THE%20AFRICAN%20CHARTER%20ON%20HUMAN%20AND%20PEOPLE%27S%20RIGHTS%20ON%20THE%20RIGHTS%20OF%20WOMEN%20IN%20AFRICA.pdf> (accessed 27 February 2022).

13. https://au.int/sites/default/files/treaties/36393-sl-protocol_to_the_african_charter_on_human_and_peoplesrights_on_the_estab.pdf (accessed 27 February 2022).

ili kutekeleza majukumu mengi ya kimataifa ya haki za binadamu ya Ghana,¹⁴ hivi karibuni Serikali imetunga Sheria ya Usalama Mtandaoni ya 2020, Sheria ya 1038, ili kutekeleza majukumu yake chini ya Mkataba wa Malabo.¹⁵ Serikali pia ilizindua shughuli kadhaa mnamo 2021 ili kueneza Sheria na kuongeza uelewa kati ya wadau wakuu na umma kwa ujumla.¹⁶

**HIVI KARIBUNI SERIKALI
IMETUNGA SHERIA YA USALAMA
MTANDAONI YA 2020,**

SHERIA YA 1038

Sheria ya Usalama wa Mtandao inatoa, miongoni mwa mambo mengine, mfumo wa kisheria wa kina wa usalama wa mtandao nchini Ghana ikiwa ni pamoja na ulinzi wa watoto mtandaoni hasa dhidi ya ponografia ya watoto na unyanyasaji wa kingono kwa watoto.¹⁷ Sheria hiyo pia inatoa masharti ya kuharamishwa kwa 'kushiriki bila ridhaa kwa picha' (kulipiza kisasi), ambayo ina adhabu ya jinai ya kifungo cha hadi miaka mitatu jela.¹⁸ Sheria ya Usalama Mtandaoni, hata hivyo, ina baadhi ya vipengele vinavyoweza kuwa vya matatizo vinavyohusiana na udukuzi wa data na vyombo vya sheria kupitia maombi ya upande mmoja kwa Mahakama Kuu, bila kuweka masharti ya ulinzi kama vile uwepo wa mpatanishi huru.¹⁹

Masharti haya yanaweza kutumiwa vibaya na maafisa wa kutekeleza sheria kufanya udakuzi, bila ukaguzi na mizani muhimu. Masharti sawia katika Sheria ya Afrika Kusini ya Udhhibiti wa Kuzuia Mawasiliano na Utoaji wa Habari Zinazohusiana na Mawasiliano, Sheria ya 70 ya 2002 (RICA) hivi karibuni ilitangazwa kuwa kinyume na katiba na Mahakama ya Kikatiba kwa kushindwa kutoa ulinzi unaohitajika wakati wa mashauri ya awali na taarifa baada ya ufuatiliaji kwa walioathirika watu.²⁰

***Sheria ya Usalama wa Mtandao inatoa, miongoni mwa mambo
mengine, mfumo wa kisheria wa kina wa usalama wa mtandao
nchini Ghana ikiwa ni pamoja na ulinzi wa watoto mtandaoni hasa
dhidi ya ponografia ya watoto na unyanyasaji wa kingono kwa watoto.***

14. See for instance, MG Nyarko 'The impact of the African Charter and Maputo Protocol in Ghana' in VO Ayeni (ed) The impact of the African Charter and Maputo Protocol in selected African states (2016) 95.

15. Ministry of Communication and Digitalisation, Cybersecurity Act Passed to Promote & Regulate Cybersecurity Activities (2021) <https://www.moc.gov.gh/cybersecurity-act-passed-promote-regulate-cybersecurity-activities>.

16. <https://ncsam.cybersecurity.gov.gh> (accessed 27 February 2022).

17. See sections 62-66 of the Cybersecurity Act.

18. Sections 67 & 68.

19. See sections 69-75.

20. AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC and Another v Minister of Justice and Correctional Services and Others; Minister of Police v AmaBhungane Centre for Investigative Journalism NPC and Others (CCT 278/19; CCT 279/19) [2021] ZACC 3; 2021 (4) BCLR 349 (CC); 2021 (3) SA 246 (CC) (4 February 2021).

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2021

Ingawa Ghana inaendelea kuwa na mfumo huria wa sheria na sera kuhusu uhuru wa kujieleza mtandaoni, vitendo vya baadhi ya vyombo vya dola vinaweka mkazo katika kufurahia uhuru wa kujieleza mtandaoni mwaka wa 2021, ambapo mifano michache imeangaziwa katika ripoti hii. Ingawa matukio mengi yanayohusiana na majaribio ya kukandamiza uhuru wa kujieleza mtandaoni yalirekodiwa nchini Ghana katika mwaka huo, pengine yaliyoshtua zaidi yalitoka kwa Mahakama. Mnamo Februari 2021, mawakili wa Huduma ya Mahakama ya Ghana walitoa taarifa ya kuonya vyombo vya habari kuacha kutoa *'taarifa na hotuba za uchochezi, chuki na kuudhi kwenye majukwaa yao mbalimbali'* kuhusu majaji, na hasa majaji wa Mahakama ya Juu waliokuwa wakisimamia ombi la uchaguzi wa urais lililowasilishwa na aliyekuwa Rais John Mahama kupinga uhalali wa kuchaguliwa tena kwa Rais wa sasa Nana Akufo Ado.²¹ Taarifa hiyo ilizitaka vyombo vya habari kufuta mara moja taarifa zinazodaiwa kutoka kwenye tovuti zao na kutishia kuchukuliwa hatua za kisheria iwapo vyombo vya habari vitashindwa kufanya hivyo.²² Hili lilionekana na wengi kama jaribio la Mahakama kutisha na kuingilia uhuru wa uhariri wa vyombo vya habari.²³

Matukio mengine yanayohusiana na mashambulizi dhidi ya uhuru wa kujieleza mtandaoni ni pamoja na kukamatwa tarehe 1 Aprili 2021 kwa David Tamakloe, mhariri wa gazeti la mtandaoni (Whatsup News), kwa madai ya kupokea hela kwa njia ya ulaghai na kuchapisha habari za uongo, kuhusiana na machapisho aliyotoa kuhusu kashfa ikihusisha mwanamke mfanyabiashara ambaye ni mke wa afisa mkuu wa polisi.²⁴

Kwa upande wa kuongezeka kwa idadi ya kesi za aina hii, mashirika ya kiraia yameitaka serikali kurekebisha sheria kuhusu marufuku ya *'habari za uwongo'*, haswa katikati ya janga la ulimwengu, ambapo ufikiaji wa habari muhimu ni wenye umuhimu. Serikali imehimizwa kutumia njia nyingine mbadala ikiwa ni pamoja na *'kutoa taarifa kwa wakati, sahihi na za kina'*,²⁵ badala ya kutumia vikwazo vya uhalifu ambavyo vinaweza kuwa na athari mbaya kwa uhuru wa kujieleza na kupata habari mtandaoni. Masharti sawia katika Kanuni ya Adhabu ya Kenya yalikataliwa na Mahakama Kuu nchini Kenya kama kizuizi kisicho halali kwa uhuru wa kujieleza.²⁶

21. GhanaWeb 'Election petition: Delete all 'hateful, spiteful' comments against SC justices – Judicial Service to media' 26 February 2021, <https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/NewsArchive/Election-petition-Delete-all-hateful-spiteful-comments-against-SC-justices-Judicial-Service-to-media-1190476> (accessed 27 February 2022).

22. As above.

23. Media Foundation for West Africa 'The state of internet freedom in Ghana – 2021, (2022) 6 <https://www.mfwa.org/wp-content/uploads/2022/01/Freedom-of-Expression-Online-in-GHANA-2021-muh.pdf> (accessed 27 February 2022).

24. Media Foundation for West Africa (as above) 6; Committee to Protect Journalists 'Police detain Ghanaian journalist David Tamakloe overnight in relation to 'false news' complaint' <https://cpj.org/2021/04/police-detain-ghanaian-journalist-david-tamakloe-overnight-in-relation-to-false-news-complaint/> (accessed 27 February 2022).

25. Article 19 'Ghana: 'False information' prohibitions must be amended', 8 November 2021 <https://www.article19.org/resources/ghana-false-information-prohibitions-should-be-amended/> (accessed 27 February 2022).

26. Cyprian Andama v Director of Public Prosecutions & 2 others; Article 19 East Africa (Interested Party) [2021] eKLR, <http://kenyalaw.org/caselaw/cases/view/212397/> (accessed 27 February 2022).

UPATIKANAJI WA TAARIFA

Kutungwa kwa Sheria ya Haki ya Kupata Habari mwaka wa 2019 baada ya takriban miongo miwili kusubiri bungeni kuliashiria mabadiliko ya upatikanaji wa habari na uwazi katika sekta ya umma ya Ghana. Hata hivyo, kiini cha Sheria hiyo kimezimwa na idara na wakala wa serikali ama kukataa kupokea maombi ya taarifa au kutoza ada kubwa kwa taarifa iliyoombwa kutoka kwao, hata pale ambapo utoaji wa taarifa hautoi gharama kwa chombo hicho.²⁷ The Fourth Estate, mradi wa uandishi wa habari za uchunguzi wa Taasisi ya Media Foundation for West Africa, inayoshughulikia masuala mbalimbali yanayohusu uwajibikaji wa umma na rushwa, miongoni mwa mambo mengine, inaripoti kuwa maombi kadhaa ambayo iliyatoa kwa mashirika mbalimbali ya serikali ili kupata taarifa aidha yalikatiliwa, kunyamaziwa au kuwa na ada kubwa kupita kiasi.²⁸

Katika tukio moja, Tume ya Madini ilidai dola za Marekani 1000 kama ada ya usindikaji wa ombi la kupata taarifa ambalo lilitolewa kuhusu makampuni ya madini ambayo yalikuwa yamepewa leseni nchini Ghana.²⁹ Katika kisa kingine, ambacho hatimaye kiliishia Mahakama Kuu, Mamlaka ya Taifa ya Mawasiliano, ambayo ni mmoja wa wasimamizi wakuu katika sekta ya kidijitali, ilitoa GHS 2000 (US\$ 350) kujibu ombi la taarifa kuhusu vituo vya redio ambavyo vimepewa leseni ya kufanya kazi. Hatimaye Mahakama Kuu ilipunguza ada hadi GHS 1500 baada ya miezi ya kesi.³⁰ Hizi ni gharama za juu sana ambazo, kwa Mghana wa kawaida, haziwezi kumudu bei na zina athari ya kuwazuia wananchi kupata maombi ya habari.

Pamoja na hali hiyo ya kusikitisha, utendakazi wa Tume ya Haki ya Kupata Habari ambayo imepewa mamlaka chini ya Sheria ya Haki ya Kupata Habari, kuhakikisha kwamba kunafuatwa kwa masharti ya Sheria hiyo inaonekana kutoa msukumo mpya wa upatikanaji wa taarifa. Kwa mfano, katika kesi ya Tume ya Madini iliyotajwa awali, rufaa ya Media Foundation for West Africa dhidi ya ada ya usindikaji ya Dola za Marekani 1000 iliyoombwa, ilisababisha Tume ya Haki ya Kupata Habari kuamuru Tume ya Madini kupunguza ada ya usindikaji kutoka dola 1000 hadi dola za Kimarekani 0.33.³¹ Katika tukio jingine, Tume ya Haki ya Kupata Habari iliamuru Sekretarieti ya Scholarship, taasisi ya Serikali, kutoa taarifa zinazohusiana na wanufaika wa ufadhili wa masomo ya serikali, ambayo ilikataa hapo awali, ikitaja usiri wa wanufaika.³²

27. The Fourth Estate 'Testing RTI law: The 33 public institutions that passed or failed', 11 October 2021, <https://thefourthstategh.com/2021/10/11/testing-rti-law-the-33-public-institutions-that-passed-or-failed/> (accessed 27 February 2022).

28. Evans Aziamor-Mensah 'Minerals Commission demands \$1000 from The Fourth Estate in a Right to Information request', 18 June 2021 <https://thefourthstategh.com/2021/06/18/minerals-commission-demands-1000-from-the-fourth-estate-in-a-right-to-information-request-2/> (accessed 27 February 2022).

29. As above

30. Media Foundation for West Africa 'RTI court case: MFWA disappointed at ruling' 18 June 2021 <https://www.mfwa.org/rti-request-case-mfwa-disappointed-at-judgment/> (accessed 27 February 2022).

31. Media Foundation for West Africa 'Ghana's Information Commission orders release of information to journalist at \$0.33 instead of \$1,000 demanded by state agency' 21 July 2021, <https://www.mfwa.org/ghana-information-commission-orders-release-of-information-to-journalist-at-0-33-instead-of-1000-demanded-by-state-agency/> (accessed 27 February 2022).

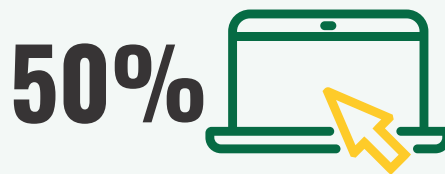
32. The Fourth Estate 'RTI Commission orders Scholarship Secretariat to release beneficiaries list', 4 October 2021, <https://thefourthstategh.com/2021/10/04/rti-commission-orders-scholarship-secretariat-to-release-beneficiaries-list/> (accessed 27 February 2022).

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI, KUPENYA KWA MTANDAO NA KUTOKUWEPO USAWA WA KIJINSIA

Kiwango cha upenyaji wa mtandao wa Ghana kiliongezeka kutoka wastani wa 48% hadi 50% katika kipindi cha 2021 kuashiria ongezeko la 2% katika muda wa mwaka mmoja, na moja ya kasi ya ukuaji katika kanda hiyo.³³ Hii imetokana na ukuaji wa sekta ya simu za mkononi na uwekezaji mkubwa katika miundombinu ya fiber optic.³⁴ Vile vile, idadi ya watumiaji wa Facebook wakati wa 2021 ilikadiriwa kuwa 8,838,800,³⁵ ongezeko la wazi kutoka wastani wa watumiaji milioni 6 wa mitandao ya kijamii mnamo 2020.³⁶ Hata matumizi ya mtandao yanapoendelea kuongezeka, bado kuna tofauti kubwa ya kijinsia. Kwa mfano, ni 37.2% tu ya watumiaji wa Facebook nchini Ghana ni wanawake³⁷ ingawa wanawake ni karibu 51% ya watu wote.³⁸ Utafiti pia unaonyesha kuwa kuna ushiriki mdogo wa wanawake katika Akili Bandia na haswa sekta ya teknolojia ya fedha (FinTech).³⁹ Kwa mfano, hakuna *'wanawake katika ngazi za juu zinazohusiana na sayansi ya data'*⁴⁰ nchini Ghana

kwamba sekta ya akili ya bandia (AI) inashamiri,⁴¹ ikifikia kilele kwa Google kufungua maabara yake ya kwanza ya akili ya bandia (AI) nchini Ghana mnamo 2019.⁴²

Sehemu ya soko la huduma za simu kati ya waendeshaji wa mtandao wa simu ilibaki sawa na mwaka uliopita.⁴³ Hata hivyo, kulikuwa na mabadiliko makubwa katika umiliki wa makampuni ya mtandao wa simu ndani ya sekta hiyo, huku serikali ikipata hisa 100% katika AirtelTigo,⁴⁴ ambayo ilikuwa na sehemu ya soko ya 19.1% ya watumiaji wa simu nchini Ghana kufikia Juni 2021.⁴⁵ Hii ni pamoja na ukweli kwamba serikali tayari inamiliki asilimia 30 ya hisa katika Vodafone Ghana, na hivyo kuzua wasiwasi kwamba Serikali inaweza kuwa mdau mkubwa katika sekta hiyo na inaweza kuiweka katika nafasi ya kudhibiti mtiririko na upatikanaji wa habari.⁴⁶

GHANA'S KIWANGO CHA KUPENYA KWA MTANDAO

33. Media Foundation for West Africa 'Internet freedom in Ghana-2021' (2022) 1 <https://www.mfwa.org/wp-content/uploads/2022/01/Freedom-of-Expression-Online-in-GHANA-2021-muh.pdf> (accessed 27 February 2022).

34. As above

35. As above

36. MG Nyarko 'Digital rights and inclusion in Ghana- 2020 (2021) 3.

37. Media Foundation for West Africa (n 23 above) 4.

38. <https://www.bbc.com/pidgin/58658816> (accessed 27 February 2022).

39. Shamira Ahmed 'A Gender perspective on the use of Artificial Intelligence in the African FinTech Ecosystem: Case studies from South Africa, Kenya, Nigeria, and Ghana' (2021) <https://media.africaportal.org/documents/Final-Revised-AI4D-Gender-ITS-conference-paper.pdf> (accessed 27 February 2022).

40. As above

41. DW 'Ghana's artificial intelligence sector booming' <https://www.dw.com/en/ghanas-artificial-intelligence-sector-booming/av-57820145> (accessed 27 February 2022).

42. Aanu Adeoye 'Google has opened its first Africa Artificial Intelligence lab in Ghana', 16 April 2019 <https://edition.cnn.com/2019/04/14/africa/google-ai-center-accra-intl/index.html> (accessed 27 February 2022).

43. Media Foundation for West Africa (n 23 above); see also National Communications Authority 'Quarterly statistical bulletin on communications in Ghana, April-June 2021' <https://nca.org.gh/wp-content/uploads/2021/12/Draft-Q2-2021-Statistical-Bulletin-Final-1-2.pdf> (accessed 27 February 2022).

44. Jame Barton 'Ghana's government assumes full control of AirtelTigo', 18 November 2021, <https://developingtelecoms.com/telecom-business/operator-news/12262-ghana-s-government-assumes-full-control-of-airteltigo.html> (accessed 27 February 2022); <https://www.graphic.com.gh/business/business-news/ghana-govt-signs-agreement-with-airteltigo-for-transfer-of-ownership.html> (accessed 27 February 2022).

45. National Communications Authority (n 43 above) 2.

46. Media Foundation for West Africa (n 23 above) 5.

UCHAMBUZI WA UTENDAJI WA NCHI

Wakati hali ya haki za kidijitali nchini Ghana ikiendelea kuwa tulivu, huku kukiwa na ongezeko la mara kwa mara la miundombinu na matumizi ya intaneti, inaonekana kuna kupungua kwa heshima ya haki za kidijitali, kutokana na kuripotiwa kwa idadi ya mashambulizi dhidi ya wanaharakati wa mitandao ya kijamii na unyanyasaji wa polisi dhidi ya waandishi wa habari na watetezi wa haki za binadamu kwa machapisho yaliyotolewa kwenye mitandao ya kijamii. Kutungwa kwa Sheria ya Usalama wa Mtandao, ambayo inapatanisha kanuni kuhusu usalama wa mtandaoni, ikiwa ni pamoja na ulinzi wa wanawake na watoto dhidi ya unyanyasaji mtandaoni, kunaonyesha maendeleo katika nafasi ya haki za kidijitali katika mwaka uliopita. Mipango mingine kama vile uhamasishaji nchi nzima kwa wadau wakuu na umma kuhusu Sheria ya Usalama Mtandaoni inahimiza hatua za kwanza za utekelezaji wa Sheria hiyo. Hata hivyo, kama ilivyoelezwa hapo awali, masharti ya Sheria yanayohusiana na kuingilia mawasiliano ya kibinafsi yanaweza kutumika kwa udakuzi unaolengwa au wa watu wengi bila kuwepo kwa

ulinzi mkali na ufuatiliaji unaoendelea wa wadau, hasa asasi za kiraia.

Katika hatua nyingine, Mahakama Kuu jijini Accra ilihamuru Serikali kupitia Mamlaka ya Mawasiliano ya Taifa kuacha kukusanya data za wateja wa huduma za simu za mkononi na kufuta data zilizokwishakusanywa.⁴⁷ Hii inafuatia kutangazwa kwa Ala ya Mfumo wa Mawasiliano ya Dharura, 2020 (EI 63) ambayo, miongoni mwa mambo mengine, iliwapa waendeshaji kazi ya kutoa taarifa zifuatazo kwa Jukwaa la Pamoja la Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa: nambari zote za mpigaji wa simu, nambari ya mfanyabiashara (kwa pesa za rununu), nambari ya orodha ya wasajili wa kituo cha kimataifa na nambari ya utambulisho ya vifaa vya rununu vya kimataifa na eneo n.k,⁴⁸ kama sehemu ya hatua za UVIKO-19 kuwezesha ufuatiliaji wa watu waliowasiliana nao. Watoa maoni tayari walikuwa wameonya kuhusu hatari zinazoweza kutokea za EI 63 kuhusu haki za faragha ilipowasilisha Serikali uwezo wa kujihusisha na ufuatiliaji wa watu wengi bila uangalizi wa kutosha.⁴⁹

Kutungwa kwa Sheria ya Usalama wa Mtandao, ambayo inapatanisha kanuni kuhusu usalama wa mtandaoni, ikiwa ni pamoja na ulinzi wa wanawake na watoto dhidi ya unyanyasaji mtandaoni, kunaonyesha maendeleo katika nafasi ya haki za kidijitali katika mwaka uliopita.

47. Francis Kwarteng Arthur v Ghana Telecommunications Company Limited and others, Suit No. HR 0064/2020, Suit No. GJ 0855/2020 (Judgement of 22 July 2021) <https://news.dennislawgh.com/full-ruling-stop-providing-details-of-your-network-subscribers-to-government-court-orders-mtn-vodafone/> (accessed 27 February 2022).

48. Media Foundation for West Africa 'Ghana: MFWA welcomes high court ruling ordering government to stop collecting personal data' <https://www.mfwa.org/ghana-mfwas-welcome-high-court-ruling-ordering-government-to-stop-collecting-personal-data/> (accessed 27 February 2022).

49. See K Agyeman-Budu 'Constitutionalism and COVID-19 in Ghana' <https://ancl-radc.org.za/node/627> (accessed 27 February 2022); MG Nyarko 'Digital rights and inclusion in Ghana' (2021) 5.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Ingawa Ghana inasalia kuwa nchi iliyo wazi na ya kidemokrasia iliyosimikwa kwa maadili ya uhuru na haki na imepiga hatua muhimu katika suala hili, kuna mielekeo ya wasiwasi ambayo inahitaji kushughulikiwa kwa haraka. Utumizi unaoendelea wa Serikali wa sheria za utaratibu wa umma kukatisha ushiriki wa habari mtandaoni ni jambo la wasiwasi kwa washikadau wote. Uhuru wa kujieleza mtandaoni ni muhimu vile vile kama uhuru wa kujieleza nje ya mtandao na unaoonekana kuwa mkubwa kwa vyombo vya usalama vya nchi kuthibiti uhuru wa kujieleza mtandaoni inatakiwa kuondoa vizuizi hivyo mara moja.

Serikali inahitaji kubuni mbinu inayozingatia haki za kujilinda dhidi ya matamshi hatari mtandaoni, na kuruhusu masuluhisho ya kiraia au matamshi ya kukanusha badala ya kutumia vikwazo vya uhalifu kwa polisi yale ambayo katika hali fulani yanaweza kuwa matamshi yasiyofurahisha.

Serikali pia inahitaji kuzingatia uamuzi wa Mahakama Kuu katika Francis Kwarteng Arthur v Ghana Telecommunications Company Limited na wengine na kurekebisha EI 63 ili kuifanya ifuate majukumu ya Ghana ya kikatiba na kimataifa ya haki za binadamu - kukuza, kulinda na kutimiza haki kwa faragha. Vile vile, ulinzi unahitaji kuwekwa ili kuhakikisha kwamba Sheria mpya ya Usalama Mtandaoni haiwi chombo cha vyombo vya usalama vya serikali kufanya ufuatiliaji wa watu wengi au hata udakuzi unaolengwa dhidi ya wakosoaji wa serikali, watetezi wa haki za binadamu na watu wengine, sawa na hofu iliyoonyeshwa kuhusu EI63.

Zaidi ya hayo, wakati upitishwaji wa Sheria ya Haki ya Kupata Habari ulikaribishwa kwa matumaini makubwa, utaratibu wa mwaka jana unaonyesha kuwa idara na mashirika ya serikali yamekuwa yakisita kutekeleza maombi ya kupata taarifa, na hivyo kusababisha wanaharakati kutumia Tume ya Haki ya kupata Habari na wakati mwingine Mahakama kupata taarifa. Hali hii inaonyesha kutokuwepo kwa utashi wa kisiasa na/au ujuzi wa kutosha wa vyombo vya dola vinavyohusika na Sheria ya Haki ya Kupata Taarifa. Serikali, kupitia vyombo vyake, inahitaji kuonyesha kwamba imejitolea kutekeleza Sheria ya Haki ya Kupata Taarifa kwa kuzingatia haraka maombi ya taarifa.

Idara za serikali, mashirika na vyombo vya dola vinatakiwa kufundishwa wajibu wao chini ya Sheria ili kuhakikisha kwamba manufaa halisi ya Sheria hiyo, kama vile kuongeza uwazi na uwajibikaji katika utumishi wa umma, yanatekelezwa na kwamba wale wanaoomba taarifa hawakumbani na vizingiti vilivyowekwa visivyo vya umuhimu. Hatimaye, serikali na washikadau wengine hawapaswi kupoteza mtazamo wa kutokuwepo usawa wa kijiinsia unaoendelea katika sekta ya haki za kidijitali na wanapaswa kuendelea kuchukua hatua zinazolengwa ili kuhakikisha kuwa wanawake wengi zaidi wanashirikishwa katika sekta hiyo ili kuhakikisha ukuaji shirikishi.

Londa 2021 inapanua ripoti ya mwaka jana na matokeo kutoka kwa nchi 22 zinazochunguza mada za faragha, uhuru wa kujieleza, ufikiaji wa habari, mgawanyiko na kutengwa, mabadiliko ya kidijitali, uwezo wa kumudu bei, jinsia na mengine ndani ya mifumo iliyopo ya sheria na dhidi ya msingi wa mgawanyiko wa dijitali unaoongezeka. Toleo hili linanasa mapengo na kutoa mapendekezo ili kufikia Afrika iliyojumuishwa kidijitali na inayoheshimu haki.

Paradigm Initiative

374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria

Email: media@paradigmhq.org

www.paradigmhq.org

     @ParadigmHQ